

Rahvusvaheliste organisatsioonide hinnangud inimõiguste olukorrale Eestis

12. novembril 2012 valiti Eesti ÜRO inimõiguste Nõukogu (IÕN) liikmeks aastateks 2013–2015. Vabariigi Valitsus põhjendas Eesti kandideerimist IÕN-sse sellega, et inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid austava väärtuste ruumi laiendamine ning rahvusvahelise õiguse edendamine on üks viiest Eesti välispoliitika prioriteedist. Eesti erilise tähelepanu keskmes on väljendus- ja meediavabaduse toetamine ning naiste, laste ja põlisrahvaste õigustega seotud küsimused¹.

Nagu ka teiste riikide, nii ka Eesti inimõiguste olukorda hinnatakse regulaarselt rahvusvaheliste organisatsioonide aktides. Viimased Euroopa Nõukogu inimõiguste voliniku raportid Eesti kohta ilmusid 2004. ja 2007. aastal. Kõige ülevaatlikumalt on viimaste aastate inimõiguste olukorda Eestis käsitletud ÜRO inimõiguste nõukogu töö raames välja töötatud üldise korrapärase läbivaatamise (ingl. *Universal Periodic Review*) mehhanismi kaudu 2010.–2011. aastal. Selles menetluses vaadatakse läbi kõigi ÜRO 192 liikmesriigi inimõiguste olukorda iga nelja aasta tagant. Menetluse tulemusena koostab töögrupp aruande, mis kajastab riikide soovitusi inimõiguste olukorra edendamiseks. Samuti koostab Ameerika Ühendriikide Riigidepartemang iga-aastase ülevaate inimõiguste olukorrast kõikides maailma riikides, k.a. Eestis² (ingl. *Country Reports on Human Rights Practices*).

Eestil on rahvusvaheliselt inimõigusi austava riigi maine, riigi, kes teeb probleemidele lahenduste leidmiseks rahvusvaheliste organisatsioonidega ausat ja konstruktiivset koostööd. Tunnustatakse Eesti kiireid edusamme totalitaarsest süsteemist lahtiütlemisel ning euroopalike väärtuste omaksvõtmisel ja kinnistamisel³. Hinnatakse Eesti meedia sõltumatust, kohtuvõimu efektiivsust ja toimivat demokraatlikku süsteemi, mis tagab nii sõna- kui ka meediavabaduse k.a. internetikeskkonnas, ja kõikide inimeste ühinemisvabaduse⁴.

Alljärgnevalt on välja toodud need valdkonnad ja küsimused, millele rahvusvahelised organisatsioonid on viimastel aastatel kõige enam Eesti tähelepanu juhtinud.

¹ Välisministeerium. *Inimõigused ja Eesti*. Kättesaadaval <http://www.vm.ee/?q=node/9111>, 28. november 2012.

² United States Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor. *Country Reports on Human Rights Practices for 2011: Estonia*. Kättesaadaval <http://www.state.gov/documents/organization/186558.pdf>, 28. november 2012.

³ Council of Europe Commissioner for Human Rights. *Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Estonia, 27th-30th October 2003*. (CommDH(2004)5). 12 February 2004, lk 1. Kättesaadaval

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=112789&Site=CommDH&BackColorInternet=FEC65B&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679>, 28. november 2012.

⁴ *Supra nota* 3, lk 6.

Sisukord

1. Pariisi printsiipidele vastava inimõiguste kaitse ja edendamise asutuse puudumine	3
2. Võrdsuspõhiõigus: sooline võrdõiguslikkus, võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine	4
2.1. Sooline võrdõiguslikkus.....	5
2.2. Naistevastane vägivald, koduvägivald, lähisuhtevägivald	5
2.3. Inimkaubandus	5
2.4. Võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine.....	6
2.4.1. Ressursid, sallimatus	6
2.4.2. Rassiline/etniline diskrimineerimine ja integratsioon.....	7
2.5. Puudega inimeste õigused	9
2.6. LGBT inimeste – lesbide, geide, biseksuaalide ja transseksuaalide õigused	9
2.7 Karistusõiguslikud sätted, vaenu õhutamine, vaen kui motiiv	10
3. Piinamine ja muu julm, ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus	10
3.1. Piinamise mõiste.....	10
3.2. Vanglate olukord, kinnipeetavate inimõiguste tagamine	11
3.3. Psühhiaatrilised asutused ja sundravi.....	11
4. Õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse, õigus õiglasele kohtumenetlusele	11
5. Laste õigused.....	12
6. Varjupaigataotlejate ja põgenike õigused	13

1. Pariisi printsiipidele vastava inimõiguste kaitse ja edendamise asutuse puudumine

ÜRO peassamblee võttis 1993. aastal vastu nn Pariisi printsiibid, mis sätestavad põhimõtted, millele peaks riiklik inimõiguste seire asutus (ingl. *National Human Rights Institution (NHRI)*)⁵ vastama. Kuna inimõigused on eelkõige inimeste õigused riigi suhtes, siis on nõutud asutuse seadusega sätestatud rahaline ja sisuline sõltumatus riigivõimust. Asutus peab olema pädev tegelema ükskõik millise inimõiguste rikkumisega või olukorraga ning valitsust, parlamenti ja teisi ametiasutusi nõustama rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonide ja teiste instrumentide täitmise ja rakendamise küsimustes. Printsiipide kohaselt on asutusel võtmeroll inimõiguste alase õppe korraldamises ja teavitustegevuses kogu ühiskonnas ning sellel võib olla ka kaebuste lahendamise pädevus. NHRI staatuse saamiseks tuleb läbida akrediteering, mille järel asutus võib eriõigustega osaleda ÜRO inimõiguste nõukogu ja teiste organite töös ning osaleda NRHI piirkondlike ja rahvusvaheliste ühenduste ettevõtmistes. NRHI staatus annab rahvusvahelise kvaliteedimärgi ja garantii, et asutus tegutseb tõsiselt, tõhusalt ja sõltumatult. Eestis hetkel NHRI puudub.

Eestile tegi üldise korralise läbivaatamise aruandes ettepaneku ametliku NHRI kehtestamiseks ja akrediteerimiseks üheksa riiki, Eesti toetas ettepanekut⁶. Küsimust on tõstatanud ka ÜRO inimõiguste nõukogu⁷, ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee⁸, ÜRO piinamisvastane komitee⁹, ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee¹⁰ ja laste õiguste komitee¹¹.

⁵ U.N. General Assembly, 85th plenary meeting. *Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles)*. Adopted by General Assembly resolution 48/134 of 20 December 1993. (A/RES/48/134). 20 December 1993. Kättesaadaval <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r134.htm>, 28. november 2012.

⁶ U.N. Human Rights Council, Seventeenth session. *Report on the Working Group on the Universal Periodic Review: Estonia*. (A/HRC/17/17). 28 March 2011, p 77.15-77.23. Kättesaadaval <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/PAGES/EEsession10.aspx>, 28. november 2012.

⁷ *Supra nota* 8, p 5.

⁸ ÜRO Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee, 47. istungjärk. *Osalisriikide pakti artiklite 16 ja 17 alusel esitatud aruannete arutelu. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee lõppjärelused: Eesti*. (E/C.12/EST/CO/2). 16. detsember 2011, p 7. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs47.htm>, 28. november 2012.

⁹ ÜRO piinamisvastase komitee, kolmekümne üheksas istung. *Konventsiooni artikli 19 alusel esitatud osalisriikide aruannete arutamine. Täiendatud toimetatamata versioon. Piinamisvastase komitee järelused ja soovitused: Eesti*. (CAT/C/EST/CO/4). 22. november 2007, p 11. Kättesaadaval http://web-static.vm.ee/static/failid/407/piinamisvastase_komitee_soovitused_EST.pdf, 28. november 2012; U.N. Committee against Torture, Forty-third session. *List of issues prior to the submission of the fifth periodic report of ESTONIA (CAT/C/EST/5)*. (CAT/C/EST/Q/5). 20 January 2010, p 4. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.EST.Q.5.pdf>, 28. november 2012.

¹⁰ ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee, seitsmekümne seitsmes istungjärk. *Konventsiooni 9. artikli alusel esitatud osalisriikide aruannete arutelu. Rassilise diskrimineerimise*

2. Võrdsuspõhiõigus: sooline võrdõiguslikkus, võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine

Eesti on väljendanud soovi panustada ÜRO tasandil võrdõiguslikkuse edendamisse. ÜRO üldise korralise läbivaatamise töögrupi raportis on üle 30 soovitusel soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise teemadel, mille Eesti riik on läbi vaadanud ja neid ka toetanud¹². Aruannetes seostatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise tagamist majanduskasvu strateegia „Euroopa Liit 2020“ ja ÜRO aastatuhande arengueesmärkide saavutamiseks¹³.

Kuigi Eesti edusamme soolise võrdõiguslikkuse seaduse, võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsiooni kehtestamisel hinnatakse, väljendatakse järjekindlalt muret selle üle, et volinik ja tema kantselei on oma ülesannete täitmiseks selgelt alarahastatud, mistõttu võib nende seaduste tegelik täitmine tõsiselt kannatada¹⁴. Nähakse, et ka õiguskantsleril on suhteliselt tagasihoidlik roll võrdse kohtlemise aktiivsel edendamisel ning eraisikute vaheline vabatahtlik lepitusmenetlus diskrimineerimise teemaliste vaidluste lahendamiseks ei toimi¹⁵. Leitakse, et oluline oleks veel enam tegeleda teadlikkuse tõstmisega ning muuta õiguskantslerile ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule esitatavate kaebuste süsteemi efektiivsemaks¹⁶.

Eestile adresseeritud võrdse kohtlemise teemadest domineerivad sooline võrdõiguslikkus, etnilise ning keelilise diskrimineerimise ärahoidmine ja venekeelse elanikkonna integratsioon. Mainitakse veel puudega inimeste õigusi ja lesbide, geide, biseksuaalide ja transseksuaalide (LGBT inimeste) mittediskrimineerimist.

kõrvaldamise komitee lõppjärelused: Eesti. (CERD/C/EST/CO/8-9) 27. august 2010, p 11.

Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/CERD-komisjoni_loppjareldused_%20EST.pdf, 28. november 2012.

¹¹ U.N. Committee on the Rights of the Child, Fifty-third session. *Consideration of reports submitted by States parties under article 12(1) of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography. Concluding observations: Estonia.* (CRC/C/OPS/EST/CO/1) 29 January 2010, p 22. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC-C-OPSC-EST-CO-1.pdf>, 28. november 2012.

¹² (A/HRC/17/17), *Supra nota* 7, lk 13–18.

¹³ ÜRO Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee, üheksas istungjärk. *Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee kokkuvõtavad märkused: Eesti.* (CEDAW/C/EST/CO/4) 10. august 2007, p 34. Kättesaadaval http://web-static.vm.ee/static/failid/051/CEDAW_kommentaariid.pdf, 28. november 2012.

¹⁴ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 6.; (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 9.; Rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI). *ECRI aruanne Eesti kohta (neljas seiretsükkel)*. (CRI(2010)3). 2. märts 2010, p 64-67. Kättesaadaval <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-EST.pdf>, 28. november 2012; Euroopa Nõukogu rahvusvahemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee. *Kolmas arvamuse Eesti kohta.* (ACFC/OP/III(2011)004). 1. aprill 2011, lk 1. Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/3rd_OP_Estonia_ET.pdf, 28. november 2012.

¹⁵ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 59–61.

¹⁶ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 6.

2.1. Sooline võrdõiguslikkus

Soolise võrdõiguslikkuse edendamisel tuuakse välja vajadus läheneda küsimusele laiahaardeliselt, süsteemselt ja jätkusuutlikult, riikliku strateegia vormis¹⁷. Tuntakse muret selle üle, kas sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonnal on piisavalt autoriteeti, otsustusjõudu ning raha ja inimressurssi¹⁸. Nähakse seost soolise võrdõiguslikkuse ebaoluliseks pidamise ja konkreetsete tagajärgede vahel¹⁹, mille hulgas on märkimisväärselt suur meeste ja naiste vaheline palgalõhe, naiste madal esindatus juhtivatel ametitel nii äris kui ka poliitikas ja naiste vastase vägivalda ning inimkaubanduse probleemid²⁰.

Soovitatakse veel tõhusamalt võidelda ühiskonna patriarhaalse suhtumise ja sügavalt juurdunud stereotüüpide vastu naiste ja meeste rollide, õiguste ja kohustuste suhtes²¹, ning teha veel suuremaid jõupingutusi, et kõrvaldada naiste ja meeste horisontaalset ja vertikaalset segregatsiooni tööturul ning tagada samaväärse töö eest võrdse palga tasumise nõude täitmist nii avalikus kui ka erasektoris²².

2.2. Naistevastane vägivald, koduvägivald, lähisuhtevägivald

Nii ÜRO piinamisvastane komitee, naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee kui ka majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste komitee on soovitanud Eestil kehtestada karistusseadustikus eraldi koduvägivalda koosseis²³, kuivõrd Eesti õiguses ei eristata vägivalda omavahel tuttavate ja mittetuttavate isikute vahel. Leitakse, et Eestis on naistevastane vägivald, sealhulgas koduvägivald, probleem, mistõttu tuleks tõhustada jõupingutusi naistevastase vägivalda, koduvägivalda ja lähisuhtevägivalda ennetamiseks, selle eest karistamiseks ja ohvrite abistamiseks²⁴ riiklikku arengukava alusel²⁵.

2.3. Inimkaubandus

Tunnustades Eesti edusamme 2006.–2009. aasta inimkaubanduse vastase võitluse valdkonna arengukava alusel ning vägivalda vähendamise arengukava aastateks 2010–2014 alusel on ÜRO inimõiguste komitee ja naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee mures inimkaubanduse olukorra pärast

¹⁷ U.N. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Pre-sessional working group. *Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. List of issues to be taken up in connection with the consideration of the second periodic report of Estonia concerning articles 1 to 15 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.* (E/C.12/EST/Q/2) 9 December 2010, p 9. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs47.htm>, 28. november 2012; (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 10-11.

¹⁸ (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 10-11 ja 14.

¹⁹ Näiteks toob ÜRO naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee välja, et suuremad jõupingutused naiste majandusliku olukorra parandamiseks aitaks ära hoida seda, et inimkaubitsejad naisi ära kasutavad. (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 19.

²⁰ (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16 p 19-22.

²¹ (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 12-13.

²² (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 23.

²³ (CAT/C/EST/Q/5), *Supra nota* 12, p 25; (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 21; (E/C.12/EST/CO/2), *Supra nota* 11, p 20.

²⁴ (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 16-17.

²⁵ (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 16.

Eestis, eriti naiste ja tüdrukutega kaubitsemise asjus. Eestile on varasematel aastatel korduvalt soovitatud inimkaubanduse erisätte lisada karistusseadustikku, mida ka 2012. aasta esimesel poolel tehti²⁶. Eestile soovitatakse jätkuvalt ja järjekindlalt tegeleda inimkaubanduse ennetamise, tõkestamise ja selle eest karistamisega²⁷. Rõhutatakse ka riigi kohustust tagada inimkaubanduse ohvritele abi, kompensatsiooni ja rehabilitatsiooni teenuseid ning koguda statistilisi andmeid inimkaubanduse juhtumiste kohta ning rakendatud meetmete efektiivsuse kohta.²⁸

2.4. Võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine

2.4.1. Ressursid, sallimatus

Ebapiisavate ressursside tõttu seatakse küsimärgi alla õiguskantsleri aga eelkõige võrdse kohtlemise voliniku võime tegeleda kõikide erinevate kaitstud tunnuste alusel diskrimineerimise vastu võitlemisega²⁹. Nähakse vajadust aktiivselt ja järjekindlalt sõnavabaduse piires tegeleda sallimatuse vähendamise, stereotüüpide vastu võitlemisega ja mitmekesisuse austamise edendamisega³⁰. Eriti tuuakse välja vajadus koolitada kohtunike, prokuröre, tööandjaid, töövõtjaid ja ametnike, et tagada võrdse kohtlemise seaduse ja võrdsuspõhiõiguse tegelik rakendamine³¹ ning laiendada dialoogi inimõiguste kaitse valdkonnas tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonidega³².

Kehtiva võrdse kohtlemise seaduse eesmärk on tagada isikute kaitse diskrimineerimise eest rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel, kuid soovitatakse kaaluda kaitstud tunnuste hulka keele ja kodakondsuse lisamist ja ka seaduse kohaldamisala laiendamist³³.

Kuivõrd diskrimineerimine esineb kõikides maailma riikides, on juhitud Eesti tähelepanu vajadusele analüüsida, miks diskrimineerimise juhtumite arv õiguskantsleri, voliniku, töövaidluskomisjoni ja kohtu töös on silmapaistvalt madal³⁴. Veel on soovitatud pidada statistikat diskrimineerimisjuhtumite ja vastavate otsuste kohta³⁵.

Eestile on tehtud korduvalt ettepanek ratifitseerida Euroopa inimõiguste konventsiooni protokolli nr 12, mis keelab diskrimineerimise laiemalt, mitte ainult Euroopa inimõiguste konventsiooni rakendamisel³⁶. Veel on Eestile soovitatud järgmiste konventsioonidega ühineda või neid ratifitseerida: UNESCO

²⁶ Karistusseadustiku muutmise seadus, RT I, 04.04.2012, 1.

²⁷ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 9; (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 20.

²⁸ (CAT/C/EST/Q/5), *Supra nota* 12, p 22; (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 20; (CEDAW/C/EST/CO/4), *Supra nota* 16, p 19.

²⁹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 23-24; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 13 ja 39.

³⁰ (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 19; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 77.

³¹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 10, 21-22 ja 30-31; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 39-41.

³² (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 23.

³³ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 51-52; (E/C.12/EST/CO/2), *Supra nota* 11, p 8.

³⁴ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 40; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 18.

³⁵ (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 18.

³⁶ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 11 ja 13.

konventsioon diskrimineerimise vastu hariduses, Euroopa konventsioon, mis käsitleb välismaalaste osalemist avalikus elus kohalikul tasandil, Euroopa kodakondsust käsitlev konventsioon, küberkuritegevuse konventsiooni lisaprotokoll arvutisüsteemide kaudu toime pandud rassistlike või ksenofoobsete tegude kuritegelikuks tunnistamise kohta (CETS nr 189); rahvusvaheline konventsioon migrantitöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitseks³⁷.

2.4.2. Rassiline/etniline diskrimineerimine ja integratsioon

Hinnatakse Eesti jõupingutusi ja saavutusi etniliste eestlaste ja mitte-eestlaste vaheliste suhete ning sotsiaalse sidususe edendamisel. Siiski tehakse Eestile järjekindlalt soovitusi rahvuse alusel diskrimineerimise ärahoidmiseks, selle vastu võitlemiseks ja ühiskonna sidususe parandamiseks³⁸.

Eestile juhitakse järjekindlalt tähelepanu vajadusele vähendada kodakondsuseta isikute arvu, kuigi Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee on kinnitatud, et kodakondsuseta isikutel on võrreldes kodanikega kõik poliitilised, kodaniku-, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused ja vabadused võrdselt kaitstud, välja arvatud õigus osaleda parlamendivalimistel ning kandideerida kohaliku omavalitsuse valimistel³⁹. Mõistetakse asjaolu, et Eesti kodakondsuse omandamine võib olla viimastel aastatel muutunud vähematraktiivseks, kuna nn halli passiga kodakondsuseta isikud võivad viisavabalt reisida Euroopa Liidu sees ja Vene Föderatsioonis ning samuti puudub neil ajateenistuskohustus⁴⁰. Tunnustatakse Eesti jõupingutusi kodakondsuseta isikute arvu vähendamisel, eriti just alla 15-aastaste ja 15–20-aastaste mittekodanike hulgas⁴¹, ning soovitatakse tööd jätkata⁴². Rahvusvahelised organisatsioonid näeksid ühe meetmena ette määratlemata kodakondsusega isikute lastele Eesti kodakondsuse andmise automaatselt⁴³. Eesti riik on aga jätkuvalt seisukohal, et kodakondsuse saamine Eesti Vabariigi põhiseaduse alusel peab põhinema *ius sanguinis*⁴⁴ põhimõttel ning isiku või tema vanema vaba tahteavalduse alusel⁴⁵.

Tunnustades, et eesti keele kui riigikeele kaitsmine ja edendamine on õiguspärane eesmärk⁴⁶, juhivad nii Euroopa Nõukogu kui ka ÜRO vastavad asutused tähelepanu vajadusele jätkuvalt tagada eesti keele nõuete

³⁷ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 14; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 11 ja 21.

³⁸ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 10.

³⁹ (A/HRC/17/17), *Supra nota* 7, p 9; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 11.

⁴⁰ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 44.

⁴¹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 32-34; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 15.

Statistikaameti andmetel on võrreldes 2000. aasta rahvaloendusega vähenenud määratlemata kodakondsusega isikute osatähtsus 12,4%-lt 6,5%-ni.

⁴² (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 15.

⁴³ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 15.

⁴⁴ *Ius sanguinis* on kodakondsusõiguse põhimõte, mille kohaselt riigi kodakondsust ei pälvita mitte sünnikoha, vaid vanema(te) või esivanema(te) kodakondsuse alusel.

⁴⁵ *Eesti valitsuse kommentaarid nõuandekomitee kolmanda arvamuse kohta vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni rakendamisel Eestis*. September 2011, lk 4. Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/FCNM_comments_of_EE_2011_ET_2_.pdf, 28. november 2012.

⁴⁶ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 101.

kehtestamisel ja kontrollimisel õiglast menetlust, kus keeleinspektsiooni töö oleks järelevalve all ja ei kohaldataks ebaproportsionaalseid sanktsioone⁴⁷. Eestilt oodatakse, et riik tagaks eesti keele õpet nii kodakondsuse soovijaile kui ka uutele immigrantidele ja varjupaigataotlejaile, mida riik ka Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed (MISA) kaudu pakub⁴⁸. Tuletakse meelde, et eestikeelsele õppele üleminekul venekeelsetes koolides tuleb tagada hariduse võrdselt hea tase ning austada õpilaste identiteeti⁴⁹ ning et eesti keele õpe peaks ka aitama kaasa vene keelt kõnelevate isikute paremale integreerimisele tööturul ning ühiskonnas laiemalt⁵⁰.

Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandev komitee ja rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee soovivad Eesti ametivõimudel vastu võtta rahvusvähemuste õiguste seadus, kuna nende hinnangul ei ole rahvusvähemuste kultuuriautonoomia seadus piisav rahvusvähemuste õiguste tagamiseks Eesti muutunud demograafilist olukorda arvestades⁵¹. Kuigi tunnustatakse kultuuriministeeriumi nõustavat rahvusvähemuste kultuurinõukogu, Eesti Koostöö Koja ja selle kokku kutsutud Rahvuste Ümarlauda, ei peeta neid vähemusrahvuste esindusorganiteks. Soovitatakse luua institutsionaalne kanal, mille kaudu arutada asjakohaste riigiastutuste probleeme, mis ei ole seotud kultuuriga⁵² ja mille vajadust on Eesti ka tunnistanud. Mõistmaks tegelikku rahvastiku olukorda, soovitati 2011. aasta rahvaloenduse raames andmekaitse nõuete piires ja vabatahtlikku enesemääramise põhimõtet austades koguda võimalikult tõhusaid andmeid mitmesuguste etniliste gruppide sotsiaal-majandusliku olukorra kohta, mida rahvaloenduse käigus ka tehti⁵³.

Eesti on seisukohal, et kultuuriautonoomia on vaid kultuurilise enesemääratlemise lisavõimalus ja et kehtiv õigus kaitseb piisavalt igaühe õiguse moodustada ühendusi, liite ja klubisid, kaitsta oma huve ja väljendada oma arvamust⁵⁴. On ka valitsuse arvates aruloline, et vähemuste õiguste kaitse tagamine on hõlmatud kõigi õigusaktidega, mitte vaid mõne eriseadusega. Selle tagamiseks on keskne roll põhiseadusel ja 2009. aastal jõustunud võrdse kohtlemise seadusel.⁵⁵

Eestile soovitatakse jätkuvalt haridussüsteemi kaudu tutvustada vähemusrühmade kultuuri ja ajalugu ning mitmekultuurilisust ning soodustada

⁴⁷ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 16-17; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 109; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 13.

⁴⁸ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 42; Eesti valitsuse kommentaarid, *Supra nota* 48, lk 3.

⁴⁹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 27; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 144 ja 154.

⁵⁰ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 16.

⁵¹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 33.

⁵² (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p167, 169 ja 197. Valitsus on tunnistanud vajadust esinduskogu või foorumi järele, mille kaudu Eesti vähemuse esindajad saaksid suhelda riigivõimu esindajatega. *Eesti valitsuse kommentaarid rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) neljanda aruande kohta*, aruandes: *rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI). ECRI aruanne Eesti kohta* (neljas seiretsükkel). (CRI(2010)3). 2. märts 2010, lk 57. Kättesaadaval

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-EST.pdf>, 28. november 2012.

⁵³ (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 16.

⁵⁴ Eesti valitsuse kommentaarid (ACFC), *Supra nota* 48, lk 6-7.

⁵⁵ Eesti valitsuse kommentaarid (ECRI), *Supra nota* 55, (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 56.

kontakte ja ühistegevusi eesti- ja venekeelsete noorte vahel⁵⁶, ning integratsioonistrateegiate väljatöötamisel kaasata aktiivselt vähemusrühmade esindajaid ja kodanikuühiskonda⁵⁷. Soovitatakse ka edaspidi soodustada ühise meediakeskkonna väljakujunemist, kuna nähakse, et eesti- ja venekeelne elanikkond elavad üldjoontes erinevates infoväljades⁵⁸

Eraldi tuuakse välja romade (mustlaste) olukorda, kes Euroopa kõige suurema ajaloolise vähemusrühmusega on Euroopas viimaste aastate jooksul erilise tähelepanu all. Romade asjus soovitakse Eestilt võimalikult täpset teavet nende arvu ja olukorra kohta, eriti seoses nende haridustega. Oodatakse Eestilt aktiivset tegutsemist negatiivsete stereotüüpide vastu võitlemisel, diskrimineerimise ärahoidmisel ja kultuurilise mitmekesisuse väärtustamisel⁵⁹. Samuti ei puudu tähelepanekud antisemitismi vastu võitlemise kohta, mis on Euroopas ja maailmas endiselt päevakorras⁶⁰. Tunnustades, et juudi kogukonna esindajate sõnul ei esine struktuurset diskrimineerimist riigivõimu tasandil, juhatakse tähelepanu vajadusele võidelda negatiivsete stereotüüpide vastu ja seadusega kehtestada, et karistatav on juudi identiteedi või päritolu alusel toime pandud genotsiidikuritegude, inimsusevastaste kuritegude või sõjakuritegude avalik eitamine, normaliseerimine, õigustamine või andeks andmine antisemiitlikel eesmärkidel⁶¹.

2.5. Puudega inimeste õigused

ÜRO üldise korrapärase läbivaatluse menetluses tegid kümme riiki Eestile ettepaneku ratifitseerida ÜRO puuetega inimeste õiguste kaitse konventsioon⁶² ning tagada selle konventsiooni tõhus täitmine. Riigikogu võttis 21. märtsil 2012 vastu puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu ning sotsiaalministeeriumis on välja töötamisel konventsiooni rakendamise kava aastateks 2014–2020. Eraldi on soovitatud tõhustada tegevust, mis võimaldab puuetega inimestel leida sobiv töö⁶³ ning selle eest hea seista, et vaimse puudega isikute või nende eestkostjate õigused oleksid tagatud kriminaalmenetluses⁶⁴.

2.6. LGBT inimeste – lesbide, geide, biseksuaalide ja transseksuaalide õigused

Seksuaalne sättumus ja sooidentiteet on kaitstud diskrimineerimise tunnuste hulgas erilise tähelepanu all eriti Euroopa Nõukogus. Ka ÜRO inimõiguste komitee on väljendanud muret selle üle, et Eestis ei tunnustata teises riigis sõlmitud samasooliste inimeste partnerlust elamislubade andmisel⁶⁵. Üldise korrapärase läbivaatluse käigus mainisid teiste hulgas Soome, Belgia, Madalmaad,

⁵⁶ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 26; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 21, 73 ja 132.

⁵⁷ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 36; (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 74.

⁵⁸ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 95.

⁵⁹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 129-142; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 17;.

⁶⁰ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 43-44.

⁶¹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 169-170.

⁶² (A/HRC/17/17), *Supra nota* 7, p 77.

⁶³ (E/C.12/EST/CO/2), *Supra nota* 11, p 15.

⁶⁴ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 12.

⁶⁵ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 10.

Ühendkuningriik ja Hispaania vajadust tõhusalt kaitsta LGBT inimeste õigusi⁶⁶.

2.7 Karistusõiguslikud sätted, vaenu õhutamine, vaen kui motiiv

Eestile on korduvalt soovitatud karistusseadustiku vaenu õhutamise ja võrdse kohtlemise nõude rikkumisega seotud sätted üle vaadata ja neid muuta⁶⁷. Peetakse problemaatiliseks, et karistusseadustiku § 151 alusel on võimalik isikut võtta vastutusele vaenu õhutamise eest muu hulgas rahvuse, rassi, nahavärvi, keele, päritolu või usutunnistuse alusel vaid siis, kui selline tegevus loob ohu mõne isiku elule, tervisele või varale. Samuti ei ole vaenu õhutav kõne või väljendus eraldiseisvalt karistatav, nagu soovitab Euroopa rassismi- ja sallimatuse vastu võitlemise komisjon (ECRI) ning mõne kuriteo toimepanemisel rassistlik, homofoobne või muu diskrimineeriv motiiv ei ole sõnaselgelt karistuse raskendav asjaolu⁶⁸. Puudub ametlik statistika rassistlikul, homofoobsel või muul diskrimineerival motiivil väärtegede ja kuritegede toimepanemisest ning politseil pole kohustust sellist motiivi süüteo uurimisel tuvastada⁶⁹. Eraldi tuuakse välja vajadus võtta meetmeid võitlemaks rassismi ja rassistliku diskrimineerimise vastu politseijõudude hulgas, muu hulgas veel tõhusama inimõiguste koolituse kaudu⁷⁰. Justiitsministeerium on välja töötanud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu, milles on püütud arvestada ülalnimetatud rahvusvaheliste organisatsioonide tähelepanujuhtimiste ja soovitustega.

3. Piinamine ja muu julm, ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus

3.1. Piinamise mõiste

ÜRO inimõiguste komitee ja ÜRO piinamisvastase komitee hinnangul on Eesti karistusseadustiku § 122 sätestatud piinamise definitsioon liialt kitsas, eelkõige seetõttu, et karistatav on järjepideva või suurt valu põhjustanud *kehaline* väärkohtlemine, mitte aga vaimne väärkohtlemine. Sellega ei ole termin „piinamine” vastavuses ÜRO piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärlikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni 1. artiklis ega ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 7 sätestatuga⁷¹. Karistusseadustikus ette nähtud karistused on nende komiteede hinnangul liiga leebed ega arvesta piinamise kui kuriteo rasket iseloomu⁷².

Kuigi Eesti on seisukohal, et karistusseadustiku sätted koosmõjus tagavad Eesti õiguse kooskõla konventsioonide nõuetega, on valitsus teatanud, et justiitsministeeriumis on välja töötamisel piinamise definitsiooni ja koosseisu muudatus, mis vastaks paremini rahvusvahelise õiguse nõuetele⁷³.

⁶⁶ (A/HRC/17/17), *Supra nota* 7, p 23, 26, 34, 43 ja 44.

⁶⁷ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17 lk 19–20; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 11.

⁶⁸ (ACFC/OP/III(2011)004), *Supra nota* 17, p 78 ja 81.

⁶⁹ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 31, 46; (CERD/C/EST/CO/8-9), *Supra nota* 13, p 12.

⁷⁰ (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, lk 12.

⁷¹ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 7; (CAT/C/EST/Q/5), *Supra nota* 12, p 1; (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 2.

⁷² (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 2.

⁷³ (CAT/C/EST/CO/5), *Supra nota* 7, lk 4.

3.2. Vanglate olukord, kinnipeetavate inimõiguste tagamine

Eestile on avaldatud tunnustust suure edusammude eest vanglate olukorra rahvusvaheliste inimõiguste standarditega vastavusse viimisel. Siiski tuuakse ÜRO üldise korralise läbivaatamise töögrupi raportis välja vajadus jätkata tõhusaid meetmeid kinnipeetavate õiguste tagamiseks ja elutingimuste parandamiseks⁷⁴. Ka Euroopa Nõukogu egiidi all tegutsev piinamise tõkestamise Euroopa komitee on oma 2007. aasta raportis teinud Eestile hulga soovitusi politseinike, vanglaametnike ning arstide ja teiste meditsiinitöötajate koolitamiseks, väärteo ja kriminaalmenetluse käigus põhiõiguste tagamiseks ja tasuta õigusabi kättesaadavuse parandamiseks, et tegelikkuses tagada kahtlustatavate, süüdistatute ja kinnipeetavate seadusega sätestatud õigusi. Mitu soovitusi puudutavad kinnipidamisasutuste ülerahvastamist, kinnipeetavate ebapiisavaid võimalusi värskes õhus viibimiseks, töö tegemiseks ja vaba aja sisukaks veetmiseks, samuti tervishoiuteenuste kättesaadavust, kvaliteeti ja konfidentsiaalsust⁷⁵. Suur osa probleemidest on vanglareformi käigus leevendatud, muu hulgas Ämari ja Murru vanglate liitmisega, Pärnu ja Viljandi vangla sulgemisega ja Jõhvi arestimaja ning Viru vangla kasutuselevõtmisega 2008. aastal. Jätkuva vanglareformi ja uue Tallinna vangla ehitamisega on oodata olukorra paranemist veelgi.

3.3. Psühhiaatrilised asutused ja sundravi

Eestile on soovitatud psühhiaatria haiglate patsientide elutingumusi parandada, kaasa arvatud nende põhiõiguste kaitse. Eriti oluline on tagada sundravi psüühikahäiretega patsiente ravivate asutuste üle tõhus ja sõltumatu järelevalve⁷⁶ ja patsientide ja nende eestkostjate teavitamine patsienti õigustest, muu hulgas informeeritud nõusoleku andmisel, sundravi määramisel ja kaebuste esitamisel⁷⁷.

4. Õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse, õigus õiglasele kohtumenetlusele

31.12.2011 seisuga on Eesti suhtes alates 1993. aastast tehtud Euroopa Inimõiguste Kohtus kokku 26 lahendit, milles 22 puhul tuvastati vähemalt üks Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli rikkumine. Statistika näitab, et 32% rikkumistest puudutas artiklit 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse), 16% artiklit 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), 16% artiklit 6 (menetluse kestus) ning 16% artiklit 7 (karistamine seaduse alusel). Seega on ilmne, et põhiliselt

⁷⁴ (A/HRC/17/17), *Supra nota* 7, p 77.52–77.57.

⁷⁵ (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 9.

⁷⁶ (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 24.

⁷⁷ (CAT/C/EST/CO/5), *Supra nota* 7, lk 4.

jõuab Eesti inimõiguste kohtu ette kriminaalmenetlusega seoses⁷⁸. Samas ei ole see üllatav, arvestades asjaolu, et üle poole kõikidest Euroopa Inimõiguste Kohtu 1959.–2010. aastal tehtud lahenditest, milles kohus tuvastas konventsiooni rikkumise, puudutavad konventsiooni artiklit 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) kas kohtumenetluse õigluse või kestuse küsimuses⁷⁹.

Ka ÜRO inimõiguste komitee on soovitanud Eestil üle vaadata kriminaalmenetluse seadustik, et tagada menetluse kiirendamise olukordades, kus süüdistatu on kinni peetud⁸⁰. Veel on inimõiguste komitee väljendanud muret selle üle, kas vaimse puudega isikud või nende eestkostjad on kriminaalmenetluses piisavalt informeeritud nende vastu esitatud süüdistustest ja kas eksperdid, kes on määratud hindama vajadust patsiendi jätkuva sundravi järele, on täielikult erapooletud. Eestile soovitatakse jätkuvalt koolitada kohtunikke ja advokaate kriminaalsüüdistustega kohtu all olevate vaimse puudega isikute õiguste alal⁸¹.

5. Laste õigused

Eesti on praeguseks täitnud soovitud luua laste ombudsmani institutsioon, mille ülesanded täitab õiguskantsler ja õiguskantsleri kantselei. Järgmise olulise sammuna soovitatakse Eestis sarnaselt paljude teiste riikidega keelata igasugune lastevastane vägivald, kaasa arvatud igasugune kehaline karistamine⁸².

ÜRO lapse õiguste konventsiooni kohta on Eesti viimati esitanud täitmise aruande 2002. aastal, mille alusel tehti Eestile soovitud 2003. aasta märtsis, mis praeguseks suures osas ei ole enam aktuaalsed⁸³. Ajakohasemad on soovitud seoses lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ja -pornograafiat käsitleva fakultatiivprotokolli täitmise aruandega, mille kohta esitas ÜRO lapse õiguste komitee oma tähelepanekud 2010. aasta alguses⁸⁴. Sellega

⁷⁸ 98% Eesti vastu esitatud kaebustest on olnud kas vastuvõetamatud või kohtuasjade nimistust kustutatud, vaid 2% kohta on tehtud lahend. European Court of Human Rights. *Statistics on Judgments by State 1959-2010*. February 2012, lk 3. Kättesaadaval http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E6B7605E-6D3C-4E85-A84D-6DD59C69F212/0/Graphique_violation_en.pdf, 28. november 2012.

⁷⁹ European Court of Human Rights. *Overview 1959-2011*. February 2012, lk 5. Kättesaadaval http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/8031883C-6F90-4A5E-A979-2EC5273B38AC/0/APERCU_19592011_EN.pdf, 28. november 2012.

⁸⁰ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 13.

⁸¹ (CCPR/C/EST/CO/3), *Supra nota* 8, p 12.

⁸² (A/HRC/17/17), p 77.58; Council of Europe Commissioner for Human Rights. *Memorandum to the Estonian Government: Assessment of the progress made in implementing the 2004 recommendations of the Commissioner for Human rights of the Council of Europe* (CommDH(2007)12) 11 July 2007. (Including Annex: Comments by the Estonian Government), p 86.16. Kättesaadaval <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1163131>, 28. november 2012.

⁸³ U.N. Committee on the Rights of the Child, Thirty-second session. *Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention. Concluding observations: Estonia*. (CRC/C/15/Add.196) 17 March 2003. Kättesaadaval [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/4fa837b7e657d671c1256d19004dcd5a/\\$FILE/G0340834.pdf](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/4fa837b7e657d671c1256d19004dcd5a/$FILE/G0340834.pdf), 28. november 2012.

⁸⁴ U.N. Committee on the Rights of the Child, Fifty-third session. *Consideration of reports submitted by States parties under article 12(1) of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography. Concluding observations: Estonia*. (CRC/C/OPS/EST/CO/1) 29 January 2010. Kättesaadaval

seoses on rõhutatud vajadust järgida põhimõtet, mille kohaselt tuleb lapse huvid seda esikohale, ka kohtumenetluse ja haldusmenetluse käigus⁸⁵. Eestile on soovitatud tõhustada statistika kogumist fakultatiivprotokolliga seotud küsimustes et paremini järgida selle täitmist⁸⁶.

6. Varjupaigataotlejate ja põgenike õigused

Eestile on meelde tuletatud, et oluline on tagada õiglane menetlus, mille käigus varjupaigataotlejad on teadlikud oma õigustest, neile võimaldatakse kompetentne õigusabi ja tõlketeenus ning neilt võetakse vabadus vaid siis, kui muid võimalusi ei ole. Hinnatakse, et piirivalvurite täiendõpe ja piiril varjupaigamenetluse läbiviimise suutlikkuse tõstmine on vajalik, kuna praegu on varjupaigataotlusi vähe ja piirivalvuritel puudub seetõttu praktiline kogemus taotluste menetlemisel. Veel soovitatakse Eestil võtta varjupaigamenetlus rahvusvahelise seire alla. Tuletatakse meelde, et keelatud on isiku välja- või tagasisaatmine piirkonda, kus teda võidakse taga kiusata või piinata või tema elu võib olla ohus (*non-refoulement* põhimõte), mida tuleks hinnata iga juhtumi korral eraldi⁸⁷.

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC-C-OPSC-EST-CO-1.pdf>, 28. november 2012.

⁸⁵ (CRC/C/OPS/EST/CO/1), *Supra nota*, p 8.

⁸⁶ (CRC/C/OPS/EST/CO/1), *Supra nota*, p 6.

⁸⁷ (CAT/C/EST/CO/4), *Supra nota* 12, p 12; (CRI(2010)3), *Supra nota* 17, p 153-156..

Kasutatud allikad

1. Council of Europe Commissioner for Human Rights. *Memorandum to the Estonian Government: Assessment of the progress made in implementing the 2004 recommendations of the Commissioner for Human rights of the Council of Europe* (CommDH(2007)12) 11 July 2007. (Including Annex: Comments by the Estonian Government). Kättesaadaval <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1163131>, 28. november 2012.
2. Council of Europe Commissioner for Human Rights. *Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Estonia, 27th-30th October 2003*. (CommDH(2004)5). 12 February 2004. Kättesaadaval <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=112789&Site=CommDH&BackColorInternet=FEC65B&&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679>, 28. november 2012.
3. *Eesti valitsuse kommentaarid nõuandekomitee kolmanda arvamuse kohta vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni rakendamisest Eestis*. September 2011. Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/FCNM_comments_of_EE_2011_ET_2_.pdf, 28. november 2012.
4. *Eesti valitsuse kommentaarid rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) neljanda aruande kohta*, aruandes: rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI). *ECRI aruanne Eesti kohta (neljas seiretsükkel)*. (CRI(2010)3). 2. märts 2010. Kättesaadaval <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-EST.pdf>, 28. november 2012.
5. Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee. *Kolmas aramus Eesti kohta*. (ACFC/OP/III(2011)004). 1. aprill 2011. Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/3rd_OP_Estonia_ET.pdf, 28. november 2012.
6. European Court of Human Rights. *Country Profile: Estonia*. June 2011. Kättesaadaval http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6298BE53-5700-4B31-BF32-4BDFDAF1224B/0/PCP_Estonia_en.pdf, 28. november 2012.
7. European Court of Human Rights. *Overview 1959–2011*. February 2012. Kättesaadaval http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/8031883C-6F90-4A5E-A979-2EC5273B38AC/0/APERCU_19592011_EN.pdf, 28. november 2012.
8. European Court of Human Rights. *Statistics on Judgments by State 1959–2010*. February 2012. Kättesaadaval http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E6B7605E-6D3C-4E85-A84D-6DD59C69F212/0/Graphique_violation_en.pdf, 28. november 2012.
9. Rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI). *ECRI aruanne Eesti kohta (neljas seiretsükkel)*. (CRI(2010)3). 2. märts 2010. Kättesaadaval <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-EST.pdf>, 28. november 2012.

10. *Replies of the Republic of Estonia to the list of issues prior to the submission of the fifth periodic report on implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.* (CAT/C/EST/CO/5). 5 April 2012. Kättesaadaval http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.EST.5_e.pdf, 28. november 2012.
11. *Response of the Estonian Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) on its visit to Estonia from 9 to 18 May 2007.* (CPT/Inf (2011) 16). 19 April 2011. Kättesaadaval <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2011-16-inf-eng.pdf>, 28. november 2012.
12. U.N. Committee against Torture, Forty-third session. *Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention. Fifth periodic report of States parties due in 2011, submitted in response to the list of issues (CAT/C/EST/Q/5) transmitted to the State party pursuant to the optional reporting procedure (A/62/44, paras. 23 and 24): Estonia.* (CAT/C/EST/5). 5 April 2011. Kättesaadaval http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.EST.5_e.pdf, 28. november 2012.
13. U.N. Committee against Torture, Forty-third session. *List of issues prior to the submission of the fifth periodic report of ESTONIA (CAT/C/EST/5).* (CAT/C/EST/Q/5). 20 January 2010. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.EST.Q.5.pdf>, 28. november 2012.
14. U.N. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Pre-sessional working group. *Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. List of issues to be taken up in connection with the consideration of the second periodic report of Estonia concerning articles 1 to 15 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.* (E/C.12/EST/Q/2) 9 December 2010. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs47.htm>, 28. november 2012.
15. U.N. Committee on the Rights of the Child, Fifty-third session. *Consideration of reports submitted by States parties under article 12(1) of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography. Concluding observations: Estonia.* (CRC/C/OPS/EST/CO/1) 29 January 2010. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC-C-OPSC-EST-CO-1.pdf>, 28. november 2012.
16. U.N. Committee on the Rights of the Child, Thirty-second session. *Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention. Concluding observations: Estonia.* (CRC/C/15/Add.196) 17 March 2003. Kättesaadaval [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/4fa837b7e657d671c1256d19004dcd5a/\\$FILE/G0340834.pdf](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/4fa837b7e657d671c1256d19004dcd5a/$FILE/G0340834.pdf), 28. november 2012.

17. CRC/C/15/Add.196 U.N. General Assembly, 85th plenary meeting. *Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles)*. Adopted by General Assembly resolution 48/134 of 20 December 1993. (A/RES/48/134). 20 December 1993. Kättesaadaval <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r134.htm>, 28. november 2012.
18. U.N. Human Rights Council, Working Group on the Universal Periodic Review, Tenth session. *Compilation prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights in accordance with paragraph 15 (b) of the annex to Human Rights Council resolution 5/1: Estonia*. (A/HRC/WG.6/10/EST/2). 10 November 2010. Kättesaadaval <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/172/51/PDF/G1017251.pdf?OpenElement>, 28. november 2012.
19. U.N. Human Rights Council, Working Group on the Universal Periodic Review, Tenth session. *National report submitted in accordance with paragraph 15(a) of the annex to Human Rights Council resolution 5/1: Estonia*. (A/HRC/WG.6/10/EST/1). 8 November 2010. Kättesaadaval <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/171/29/PDF/G1017129.pdf?OpenElement>, 28. november 2012.
20. U.N. Human Rights Council, Seventeenth session. *Report on the Working Group on the Universal Periodic Review: Estonia*. (A/HRC/17/17). 28 March 2011. Kättesaadaval <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/PAGES/EESession10.aspx>, 28. november 2012.
21. U.N. Human Rights Council, Seventeenth session. *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Estonia. Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review*. (A/HRC/17/17/Add.). 1 June 2011. Kättesaadaval <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/PAGES/EESession10.aspx>, 28. november 2012.
22. U.N. Human Rights Council, Working Group on the Universal Periodic Review, Tenth session. *Summary prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights in accordance with paragraph 15 (c) of the annex to Human Rights Council resolution 5/1: Estonia*. (A/HRC/WG.6/10/EST/3). 12 November 2010. Kättesaadaval <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/175/30/PDF/G1017530.pdf?OpenElement>, 28. november 2012.
23. United States Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor. *Country Reports on Human Rights Practices for 2011: Estonia*. Kättesaadaval <http://www.state.gov/documents/organization/186558.pdf>, 28. november 2012.

24. United States Department of State. *Trafficking in Persons Report 2012*. Kättesaadaval <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/index.htm>, 28. november 2012.
25. Välisministeerium. *Inimõigused ja Eesti*. Kättesaadaval <http://www.vm.ee/?q=node/9111>, 28. november 2012.
26. Välisministeeriumi pressiteade. *Eesti valiti ÜRO inimõiguste nõukogu liikmeks*. 12. november 2012. Kättesaadaval <http://www.vm.ee/?q=node/15867>, 28. november 2012.
27. ÜRO inimõiguste komitee, üheksakümne üheksas istungjärk. *Pakti 40. artikli alusel esitatud osalisriikide aruannete arutelu. Inimõiguste komitee lõppjärelused: Eesti*. (CCPR/C/EST/CO/3). 28. juuli 2010. Kättesaadaval <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/440/92/PDF/G1044092.pdf?OpenElement>, 28. november 2012.
28. ÜRO inimõiguste nõukogu, üldise korrapärase läbivaatamise töörühm, kümnes istungjärk. *Üldise korrapärase läbivaatamise töörühma raport projekt: Eesti*. (A/HRC/WG.6/10/L). 15. veebruar 2011. Kättesaadaval [http://www.vm.ee/sites/default/files/UPR%20soovitused%20\(est\).pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/UPR%20soovitused%20(est).pdf), 28. november 2012.
29. ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee, 47. istungjärk. *Osalisriikide pakti artiklite 16 ja 17 alusel esitatud aruannete arutelu. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee lõppjärelused: Eesti*. (E/C.12/EST/CO/2). 16. detsember 2011. Kättesaadaval <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs47.htm>, 28. november 2012.
30. ÜRO naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee, üheksas istungjärk. *Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee kokkuvõtvad märkused: Eesti*. (CEDAW/C/EST/CO/4) 10. august 2007. Kättesaadaval http://web-static.vm.ee/static/failid/051/CEDAW_kommentaariid.pdf, 28. november 2012.
31. ÜRO piinamisvastase komitee, kolmekümne üheksas istungjärk. *Konventsiooni artikli 19 alusel esitatud osalisriikide aruannete arutamine. Täiendatud toimetatamata versioon. Piinamisvastase komitee järelused ja soovitused: Eesti*. (CAT/C/EST/CO/4). 22. november 2007. Kättesaadaval http://web-static.vm.ee/static/failid/407/piinamisvastase_komitee_soovitused_EST.pdf, 28. november 2012.
32. ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee, seitsmekümne seitsmes istungjärk. *Konventsiooni 9. artikli alusel esitatud osalisriikide aruannete arutelu. Rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee lõppjärelused: Eesti*. (CERD/C/EST/CO/8-9) 27. august 2010. Kättesaadaval http://www.vm.ee/sites/default/files/CERD-komisjoni_loppjareldused_%20EST.pdf, 28. november 2012.